

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a esse de 2 ori: Mercuria si Sambet'a, F'oisă una data pe septemana, -- Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/4 3 fl v a. Tieri esterac 16 fl. v. a. pe una anu s'eu 40 doidleceri, or 3 galbini mon. sunat'oria. Se prenumera la postale c. r., si pe la DD. correspondenti. -- Pentru serie ad. cam 10 vorbe mari s'eu mici inserate se ceru 8 cr. Taca' timbrala e 30 cr. de fiacare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu ee voru mai primi publicari.

Nr. 38.

Brasiovu, 25/13. Maiu 1864.

Anulu XXVII.

MONARCHIA AUSTRIACA

Parerea d. Dr. Eugen de Trauschensfels

despre infiintierea si organizarea unui tribunalu supremu pentru Transilvani'a.

Insarcinatu de incliti'a comisiune cu referat'a despre „proiectulu de lege pentru infiintierea si organizarea unui tribunalu supremu pentru Transilvania“ ce ni se incredintia spre consultare, aflaiu de cuviintia, cá, spre a deslegá them'a propusa noue, catu mai fundamentalu pre bas'a dreptulu ardeleannu de statu si cu consideratiune la desfasiurarea istorica a organismulu patriotiou de justitia, mai antaiu se ficezu conceptulu si cuprinsulu dreptulu de justitia alu coronei dupa legile patrotice si dupa acea se schitezu compunerea si formarea tribunalulu supremu in diferitele periode ale istoriei transilvane in síru istoricu.

Cea d'antain o facu, pentru ca prin enumerarea prerogativelor coronei deduse din titulu de regalul de justitia, se afiu drepturile, ce rezultaza pentru reprezentatiunea tieri, cea din urma cá se dau o icona de si fugitiva, despre organisme de pana aci si asia descriindu drumulu facutu pan'a aci, se ficezu positiunea presenta, spre a cunosce, ce are se fia, din ceia ce se facuse.

I. Pe timpulu unirei Transilvaniei cu Ungari'a, precum asi in perioda principiloru aflamu pre rege seau principe in-susi cá preside alu curtei supreme (curia regis s'eu curia principis) si aflamu inca in capitulatiunea de alegere alui Michael Apafi I. C. C. p. II. T. 1. art 5 p. 11 pre principe cá „summus iustitarius“ jude supremu; cá atare a fostu elu si pentru sasi in sensulu privilegiulu Andreanu din 1224. (nemo eos iudicet nisi nos vel iudex noster oibiniensis).

Deplin'a putere de justitia i-o asigura Trip. p. 1, t. 3, § 6: Dupa ce ungerii prin inspiratiunea spiritulu divinuu au venitu la cunoscinti'a adeverulu si au primitu credint'ia crestina cu ajutorulu regelui nostru celui santu, si dupace'lu alesera pre acest'a dreptu rege de buna voia, se dedu' coronei acestui imperiu si prin urmare regelui si principelui nostru prin comunitate si prin autoritatea comunitatii deplina licentia de a nobilitá si a impartí posesiuni, cari impodobescu pre nobili si 'i deosebescu de nenobili, precum si puterea de iurisdictione totu deodata cu puterea de a impera si regna: si pentru cá se nu mai remana vre o indoiala, ca sub acestu imperiu se intielege si regalulu de justitia, dice Trip: p. 2. t. 3 § 2.: Dar' dupa ce Ungarii s'au intorsu la credintia catolica si 'si au alesu siesi rege de buna voia, puterea atatu de a face lege, catu si de a dona posesiuni, precum si depliná facultate de a jedecá sa datu coronei acestui sacru regatu, cu care obicinuescu a se incoroná toti regii Ungariei, si prin urmare princepelui si regelui nostru asiediatu dupa lege, din preuna cu puterea de a imperá si a regna.

Acestu regalul de justitia apare in tóte directiunile cá si in alte state moderne constitutionale,

1. Principele avea dreptulu de a edá ordinatiuni generale, regulamentare, care erau obligat'ore si pentru judecatori art. 8, 1791 „potestatea executiva are a se exercita prin Majestatea sa si succesorii sei in sensulu legiloru, si art. 10. 1791 si legile, care in fiacare dieta au se se faca dupa art. 9 din 1749 adangunduse si confirmatiunea regia, au se fia duse in deplinire cu esactitate, despre cea ce va ingriji Majestatea sa si succesorii sei.“ Voiindu a enumerá aci cineva mas'a de rescripte regie, de decreta ale cancelariei aulice si ale gubernulu, ar avé de lucru cu anii si n'ar' fi de nece unu folosu la problem'a nóstra speciala

2. Principele avéa mai departe dreptulu de a denuni judii dicasteriali si de a intari pre cei municipali si adeca pre consiliarii de curte 'i denumesce fara candidare din partea tieri art. 21. 1791. Sacratism'a sa Majestate s'a inoitu pré gratiosu, cá la inlocarea consiliariloru pentru curtea au-

lio, cerenduse opiniunea gubernulu regiu se se ie in consideratiune la consiliarii intimi guberniali, si la competentia natiunelor si religiunelor recepte; la candidatiunea d'in partea dietei pe consiliarii guberniali, pre protonotari si pre presiedintele tabulei regie (Diploma leop. 7. 13. Art. 20 din 1791 si C. C, 2. 7. 1. t. Art. 4. §. 15.); la candidarea gubernulu, cu consideratiune la nationalitate, pre asesorii dela tribunalele montane (art. 1. 1747); candidatiunea tabulei regie (7. T. § 9. si Art. 97 din 1791) respective a gubernulu regiu, pre membrii tabulei regii; la candidatiunea din partea nat sasesci respective a comunitatii sibiiane, pre comitele natiunei sasesci si pre presiedintele tribunalulu superioru sasescu, si intaresco pre judii regii sasesci si secu-esci, pre judii superiori in districtele sasesci si comitatele ungueresci, precum si pre iudices nobilium si presidintii judecatoriesci in liberele cetáti regesci.

3. Regalulu de justitia alu principelui se esprima mai departe si in form'a sententieloru judecatorieloru mai inalte. Dupa ce inca in art. 45 alu dietei tiente la Alba-Julia 25. Januarii 1630 s'a statoritu, cá decisiunile judecatoriesci sese edé sub sigilulu principelui, s'a formatu inca inainte de 1848. in practica usulu, ca precum tóte ordinatiunile cancelariei aulice si ale gubernulu, asia si decisiunile judecatoriesci se se faca in numele principelui. Tote reporturile catra tabl'a regia d'ia partea comisariiloru tramisi de aceasta, erau indreptate catra person'a Majestatiei sale, tóte diplomele si transumptele sale se concepeau cá candu ar esi dela principele. Astadi tabul'a regia si tribunalulu apelativu sasescu judeca in puterea data loru de Majestatea sa c. r. apostolica.

4. Unu eflusu alu regalulu de justitia a principelui este si supravegerea tribunaleloru, a afaceriloru acoelor'a si a administratiunei de justitia, indreptatirea la acesta diace in legile citate la 1., cari norméza puterea executiva a principelui, ba chiaru si in formul'a finala a sanctiunei oricarei legi, in privint'ia careia principele promite, ca pre acea: „o vomu observá atatu noi, catu si prin altii cá se fia observata vomu ingrigi?

5. Celu mai frumosu dreptu, dedusu din regalulu de justitia a fostu inca din vechime dreptulu de a usiurá s'eu iertá pedeapsa pentru crime comise.

(Trip. p. I. 16, 1—2. si I 2o, 2 fiinduca diace in potestatea principelui de a gratia etc. de a lasá bunurile (Si A. C. III. p. 47 tit 14. unde se reserva auctoritatea principelui.)

6. Principele avea si dreptulu si dator'ia de a ingrigi pentru esecutarea sententieloru judecatoriesci. Afara de legile suscite mai vorbescu pentru aceasta inca: A. C. 4. 7. 1. 5 si 33. „d'eca partea convinsa printro o cutesare temeraria ar' voi se se opuna, atunci principele se intrebuintie'ze la rogarrea actorelui spre ducerea in deplinire a sententiei de esecutatu, bratiulu regalul.

7. In fine unu eflusu alu regalulu de justitia alu principelui transilvanu a fostu si dreptulu de a dá moratorii S. j. m. Sec. X. 1. III t. 1. § 6. tote rescriptele principelui, cari se dau pentru amanarea in favórea datoriloru, numai atunci se aiba putere, deca principele se va fi instruat din partea magistratulu ordinariu alu debitorului, ca are cauza drépta de a cere amanare.

8. Cea mai de preurma intrebuintiare de acestu dreptu a facut'o principele in moratoriuulu datu proprietariloru de pamentu, cu a caroru proprietate a fostu legata vreuna d'intre urbarialitatile redicate, in P: VIX. alu pat. introductóre la ord. proc. civ. si P. IX. alu ordinatiunei introductore la cod. civ. gen. din 29 Mai 1853.

De órece acestu moratoriu pri'n preinaltá decisiune din 16. feb. 1860 Nr. 43 din bul. kuss. s'a redicatn, si § 446 o P. C. dechiara ca ori ce moratoriu nu mai are locu, de aceia nu mai este de temutu ca se va mai face vre o intrebuintiare de acestu regalul, ce taia atatu de amenintiatoru in dreptulu privatu.

Acest'a este conceptulu si cuprinsulu regalului de justitia alu principelui dupa legile de statu transilvane. (Va urma.)

Brasiovu 24/12 Maiu. (Evenimintele din Moldavo-Romani'a). Evenimintele de o prefacere radicala care decurgu in vecinulu statu romanescu dela 14/2 Maiu incóce au des-teptatu in mare mesura nu numai curiositatea, ci si grij'a locuitorilor acestei cetati comerciale. Din vécuri de candu exista acésta cetate, adica multu inainte de venirea cavaleri-loru teutoni si a coloniilor sasesci in districtulu Barciei, a-siediata aici in acestu unghiu intre celea trei tieri vecine, vié-ti'a si prosperitatea ei materiala a fostu si mai e pana in dio'a de astadi conditionata dela starea si prosperarea tieriloru ve-cine. Cine nu scia séu nu crede acésta, se inchida ermetice fruntarele Moldaviei si ale Romaniei de catra districtulu Bar-ciei si de catra Secuime numai pe unu anu de dile si apoi se védia cati comercianti si cati industriari (meseriasi, mesteri) sasi si unguri voru mai remanea pre aceste locuri. De a- ceea poteti crede, cumca partea cea mai mare a locuitorilor astépta cu multa nerabdareca se védia ultimulu resultatu alu prefaceriloru moldavo-romane. Ce e dreptu, ca acelea si n'au prea surprinsu aici pe partea locuitoriloru ce sta in necur-mata comunicatiune comerciala cu Prinoipatele romanesci, pentru-ca se presimtia mai de multu, cumca lucrurile nu mai potu merge asiá precum mergea, ci ca diferintiele inversi- nate care existá intre Domnu si intre oligarchii cauta- tori de domnia, trebuca se sparga odata cu sgomotu, séu cu alte cuvinte, ca séu Domnulu trebuca se se retraga, séu ca camer'a oligarcha era se fia respandita in treidiece si doua de venturi. Astadata s'a implinitu alternativ'a din urma, pre- cum a si trebuitu, precum s'a si ouvenitu, eara nu cá in a. 1842, candu oligarchii ajutati de Dasckoff, Titoff si Butenieff destronara pe Alecsandru D. Ghica numai pentru-ca acelasiu nu'i lasá se despóia tiér'a toti dintr'odata.

Cu atatu ne vine deci mai cu mirare, candu nu numai o parte a presei din Vien'a si din Pest'a, ci si anume cele dóua diurnale sasesci maimutiandu si decopiandu fara picu de critica pre cele din Vien'a, defaima, suduie si injura pe Domnulu Principatoru unite, pe ministrulu Cogalniceanu si tóte actele loru de statu cá pe nisce fapte tiranice, infernale, nerusinate. Din tóte „Presee“ si „Lloyd“ isi facu de capu cu nerusinarea loru de a injura si totuodata a scalamba si schimosi faptele, a mintí cum amu dice in audiulu tergului, nascocindu si vendiendu pe bani scumpi nisce scornituri, pe care de ni le-aru scrie din Chin'a séu Iapani'a si inca nu ile- amu potea crede; complimentulu inse alu nerusinarii sta in- truaceea, ca ei condamna in Principate introducerea unor institutiuni mai liberale, pentru care acasa la ei se lupta de mai multi ani cu periculu de a fi persecutati, condamnati si in- chisi pe temeulu legii austriace de presa. Asia de es: presei dusmane elementulu romanescu o lege electorala cu censu de cate 48 lei*). 80 lei, 110 lei si respeptive 4 galbini si cu conditiune de a sci citi si scrie, ii este prea preste mesura liberala, eara legea electorala din Ungari'a dela 1848 cu 5 fl. si cu dreptulu de a vota toti nemesii opín- cari fara neci unu censu, oh, acésta nu e liberala, eara cen- sulu totu de 5 fl. din constitutiunea tieriloru austriace inca nu este prea liberalu. —

Congresulu dela Parisu a plasmuitu pentru Principatele romanesci o lege electorala decopiata dupa un'a francésca mai vechia din timpulu restauratiunii, o lege electorala, de care in timpulu nostru oricarui altu statu europénu mare séu micu 'iar' fi grétiá si rusine. Acea sterpitura de lege, carea cerea dela alegatoriulu proprietariu de mosia unu venitu celu mai pucinu de un'a miié galbini, eara dela orasiani (negutia- tori etc.) celu pucinu si ese mii galbini avutia, a datu in a mbele Principate a bia 4800 alegatori, prin urmare a li- feratu tiér'a in manile plutocratiei si ale unei oligarchii in partea ei diumatate constatóre din corcituru de straini, ómeni vicleni, interesati, egoisti, lipsiti cu totulu de ori-ce iubire de patria, ci traindu dupa macsim'a, ubi bene ibi patria. Si a- poi totusi se afla diurnale nemtiesci, care au fruntea de a sustiené, ca acea lege si cu tóte alte institutiuni date Molda- vo-Romaniei de conferinti'a parisiana din 1858 era prea intie- lépta si vedi dómne, prea amesurata gradulu de cultura a „rumunilor.“ Dara sciti voi óre, ca poporulu romanu, (ade- veratulu poporu, ca de corcituru nu vorbimu) in starea nu- mita de voi barbara, necidecum nu vrea a 'si schimba acea stare a sa cu starea culturai popóreloru din tóta Ungari'a, din Croati'a, Slavoni'a, Galiti'a, Moravi'a, Stiri'a, Carinti'a etc. ? —

In Transilvani'a locuita de 2 milióne suflete censulu de 8 fiorini dete vreo 80 mii alegatori si nu se spariá nimini de

multimea loru, afara numai de o duçina de fatiari dusmani totu ai poporului si anume ai romaniloru; eara in Moldavo- Romani'a locuita aprópe de cinci milióne suflete se fia cu po- tintia a soóte o camera legislativa adeverata representátóre a toturoru claselor de locuitori numai cu 4800 alegatori? Si ce vi se pare voua, cati alegatori directi (ca de acestia trebue se fia vorb'a) ar' esi in tierile austriace cu censu de 4 galbini? Atatu de pucini, in catu totu voi v'ati lua de capu de mirare si nacasu!

Era deci absolutu preste putintia de a mai suferi o lege electorala ce 'si batea jocu de o natiune intréga; eara fiindea camerei oligarchice care a esitu din acea lege, ii placea se o tiena, datorinti'a regimulu romanescu a fostu a imita de es. pre celu austriacu si a octroa o lege electorala mai omenósa mai liberala. Ci regimulu romanescu a merau mai departe, in catu adica elu intrebá si natiunea. Regi- mulu are acestu dreptu fara a mai intreba pe Europ'a, pen- tru-ca elu este independinte in lantru si numai neutralu in a- fara. —

Galiti'a. Leopole (Lemberg) 16 Maiu. De candu s'a proclamatu legea martiala si vinele politice s'au datu in cercetarea tribunaleloru militare, din totu coprinsulu Galitiei s'au trasu preste cinci mii persóne in cercetare. Multi din cei acusatati se condamnara la pedepse felurite, altii se absolvara de pedépsa si earasi altii stau inca totu sub cercetare. De altumintrea tiér'a judecandu preste totu si pe deasupra e linistita. Cu tóte acestea nu se crede ca regimulu va fi in stare de a ridicá legea martiala asia curendu, precum aru voi se scia unele diurnale.

Intre acestea aici in capitala se intemplá o turbu- rare fórté caracteristica pentru timpurile si impregiu- rarile de facia. Acea turburare e de natura curatu re- legiósa si cu atatu mai batátóre la ochi, cu catu ca s'a escatu acolo, unde cei neinformati séu fórté reu in- formati despre adeverat'a stare a lucruriloru nu o aru fi asteptatu neciodata si cu catu aceeaasi prorupse cá din chiaru-seninu. In universitatea din Lembergu se propune si cursulu teologicu de patru ani. Acelu cursu e cercetatu totu la unu. locu (buna-óra cá si in Oradea si cá in Vien'a) de teologi romano-catolici si de teo- logi greco-catolici (uniti). Profesoru alu teologiei dog- matice este preotulu gr.-catol. Czerlunczakievicz, unu barbatu carele in ochii junimii din seminariulu gr.-cat. trece de unu aparatoru ferbinte alu absolutismulu ul- tramontanu, de surpatoru alu ritulu greco-resar. si a- micu alu introducerii de ritulu latinu in locul celui grecescu. De alta parte sciutu este, ca la rutenii gr.- uniti inca din secululu trecut incóce incetu cu ince- tisorulu si cá pe nesimtite s'au facutu mai multe si intre acelea cateva mari schimbari in ritulu grecescu, pana ce aceleasi cá de ani douediece incóce au ince- putu a bate fórté tare la ochi. — Ei bine, in 13 Maiu diminéti'a profesorulu Czerlunczakievicz voindu a intra in clasa spre a 'si incepe prelegerea sa, unulu din ju- nii teologi gr.-cat. sculanduse ilu intempiná cu vorbe aspre dicendu 'i, ca ce mai cauta la ei, se se duca la Rom'a si se se faca cardinalu. eara altii incepura se 'lu fluire; Cu tóte acestea profesorulu prefacunduse, ca elu ia tóte vorbele de gluma se puse pe scaunu cá se preléga; atunci inse tóta junimea gr.-catolica ruténa se sculá intre strigate si infruntari urite si ilu alungá din clasa, aruncandu dupa elu si cu oua clocite, in catu bietulu omu fú silitu a o tuli la fuga si a se pune sub apararea celorlalti profesori, carii intr'aceea sparieti de larma esisera din clasele loru. Unu altu profesorulu totu rutenu, care pana atunci trecea de popularu la tine- rime se incercá a o linisti, inse fara neci unu resul- tatu, pana candu nu se amerintiá cu asistintia militare. Se intielege si nespusu, ca in contra urditoriloru ace- lei turburari religióse s'a si pornitu cea mai strinsa cercetare. Se spune deocamdata ca in locul profeso- rulu Cz. s'ar' fi denumitu unu suplentu, pe care l'ar' fi recomandat mitropolitulu Litivinovicz. — Eata, a-

siá sparse o buba vechia si prea veninósa, carea cocea de multu in organismulu besericeii greco-catolice.

Dela diet'a.

Sibiu 23 Maiu. — Siedintiele dietei transilvane intrecumate in Oct. a. t. cu ocaziunea alegerii si trimiterii deputatiloru la senatulu imp. se re'ncepura astadi in modu cum amu dice continuativu, adice fara neci o ceremonie, precum la o asemenea continuare a unei camere legislative numai prorogate, eara nu inchise, neci ca se cerea nu sciu cate ceremonii. Deci

Presedintele dietei dn. consiliariu Gustavu Groiss deschide nou'a siedintia la 10¹/₄ óre diminétia prin citirea unei adrese a Esc. Sale Dlui comisariu regescu conte Crenneville, cu dat'a din Vien'a 26 Aprile 1864 de coprinsulu urmatoru:

„Prea onoratului Domnu Gustavu Groiss, presedinte alu dietei transilvane, consiliariu r. gubernialu.“

Maiestatea S'a c. r. apost. prin prean: decisiune din 22 Apr. a. c. a binevoitu a demanda preagratiu re'nceperea pertractariloru dietei transilvane dela 23 Maiu a. c. inainte.

Deci eu amu onóre a te pofti pe prea onor. Dta, cá se nu'ti pregeti a insciintia despre acésta pe membrii dietei marelui Principatu alu Transilvaniei in modu corespundietoru, pentru-cá lucrarile dietei transilvane se se re'ncépa in 23 Maiu a. c.

Comisariu r. plenipotinte alu dietei
Crenneville m. p.

Presedintele Groiss dupa absentia mai lunga saluta pe membrii dietei si ii róga, cá se lucre din tóte poterile, pentru-cá pertractarile se si aiba rezultate fericitóre de patria. Totu presedintele priimesce promisiunea nou intratului regalistu Antonie Koronka, decanulu unitarasiescu din Trascau, eara cas'a ilu saluta cu mai multe Eljen.

Dupa acestea se cetescu adresele urmatórele: regalistu Dr. Pavelu Binder episcopulu evang. luteranu, care e bolnavu in asternutu (omu de 82 anu), cont. Ioanu Nemes esc. (carele a esitu in pensiu), mitropolitulu Alexandru Sterca Siulutiu, care 'si ia concediu de 10 dile, episcopulu Andreiu b. de Siaguna, carele isi cere conoediu de trei luni pentru restaurarea sanatatii si episcopulu Alecsandru Dobra, carele inca cere doua luni din acea cauza. Acestea concedii se incuviintiara de catra adunare.

Dupa citirea inca a unei adrese a directorului de poste din Sibiu, presedintele citi o alta adresa a comisariului regescu, prin care arata ca articululu de lege privitoru la intrebuintiarea celoru trei limbi ale tierii s'a confirmatu de catra Mai. S'a. Prean. rescriptu r. se citeste in tóte trei limbile, eara adunarea ilu asculta standu. Acelasi suna:

Nr. 5474 ex 1863.

Franciscu Iosifu I. din grati'alui Ddieu imperatu alu Austriei, rege apostolicu alu Ungariei, Boemiei, Galitiei si Lodomeriei; rege alu Lombardiei, Venetiei, Stiriei, archiduce alu Austriei, mare Principe alu Transilvaniei si comite alu Secuiloru etc. etc.

Representantiloru iubitolu Nostru mare Principatu alu Transilvaniei chiamati pe 1 Iuliu a. c. la Sibiu facemu sciutu si cunoscutu:

Dupace Noi articululu de lege privitoru la intrebuintiarea celoru trei limbi ale patriei in afacerile oficiale publice, pe care Voi iubiti credintiosi ni l'ati propusu Noua cu preamilit'a Vóstra representatiune din 29. Sept. a. c. prin comisariulu Nostru plenipotinte la dieta, ilu confirmamu preagratiu intru totu coprinsulu lui, Ve provocamu pe Voi iubiti credintiosi, cá acestu articulu de lege pre lunga observarea §-lui 23 din regulamentulu dietalu provisoriu datu de Noi se 'lu supuneti dupa modulu indatinatu la prealt'a Nóstra sanotiu ne.

Caroru Noi de altumintrea Ve remanemu nestramutatu aplecati cu favórea si grati'a Nóstra cesareo-regésca si de domnitoru alu tierii.

Datu in capital'a si resiedinti'a Nóstra Vien'a in 21 Novembre din anulu un'a miie optu sute siesedeci si trei, alu imperatiei Nóstre alu cincispredecelea.

Franciscu Iosifu m. p.
Franc. bar. de Reichonstein.

Deputatulu Oberto (parochu sasescu) citeste o motiune pentru infiintierea scóteloru agronomice si demeserii acésta se priimesce cu placere.

Acelasi deputatu interpelá pe presedintele inca si pentru motiunea de mai nainte privitóre lá scaderea aniloru de servitiu in armata. Presedintele promite ca va da respunsu in un'a din siedintiele viitóre.

Acésta siedintia tienu abiá 1 óra. Mercuri este adou'a. Intr'aceea comisiunile lucrara facare in despartiemintele loru.

Din propusetiunile regesci a opta coprindietóre de organizatiunea tribunaleloru judecatoresci va veni mai anteu pe ordinea dilei.

La propriulu preanaltu mandatu alu Maiestatii Sale c. r. apostolice: Eugenu baronu de Friedenfels, presedintele dechiara, cá acestu prein. rescriptu se va pune la ordinea dilei in siedinti'a viitóre de mercuri.

Novisimu.

Sibiu 25. Adi sesiune. Articulu II de legea dietala (despre limbi) aprobatu s'a incredintiatu comitetului respectivu spre alu adiasta pentru sanctionare. Bravur'a armatei in Schleswig-Holstein pe mare si uscatu, la propunerea lui Teutsch, reconosconduse, casá se scóla intre vivate! (Tel. „K. Z.“

Cronica esterna.

TELEGRAMU. Bucuresci 22. Maiu. Politia descoperi una conspiratiune, alu carei scopu erá de a destrona pe domnitorulu a separa in dóe Principatele si a restaura regimulu celu dinainte de conventiune. La Dr. Lamberti, care sosise eri dela Constantinopole, se aflara nesce hartie, din cari se au descoperitu invoirea conspiratoriloru cu strainii. Lamberti fú arestatu dimpreuna cu principele Sutiú, fostu odinióra ministru su Stirbeiu, care a marturisitu vin'a s'a si a recunoscutu autenticitatea hartiiloru suscrise de elu. Mai sunt si alte persóne compromise. Acésta scire s'a publicatu asta demanétia. Adi deschiderea votarii pentru plebiscitu a produsu sensatiune profunda. Votarea s'a inceputu intre acclamatiuni pentru Domnitoriulu.

— Bucuresci 24. Maiu Unu altu Complotu de reactionari s'a descoperitu in Iasi. Panaitu Balsiu, deputatulu, s'a arestatu in urm'a hartiiloru unui Comitetu disu uationalu. Indignatiune generale. S'a votatu mai unanimu petutindeni pentru Principele.

— Din tóte districtele si orasiere sosescu la Principele si la ministeriu adrese de multiamita pentru actul din 2 Maiu si legea electorala.

— Intr'unu suplementu estraordinariu alu „Monitoriulu Princ. Unite-Romane“ din 10 Maiu cetimu pe largu complotulu sucioanu. Va urmá in Nr. viitoru.

Din afara nemicu impuitoriu.

Cartile de legi in Moldo-Romani'a.

Din mai multe parti, eara anume de catra barbati de alte natiuni fuseramu provocati, cá se impartasimu odata prin acestea foi publice aceea-ce scimu despre acelea carti de legi, care au avutu si care mai au valóre in Principatele romanesci.

Nu ar fi acésta chiamarea nóstra; totusi vomu cerca a indestula dorinti'a mai multora impartasindu aceea-ce scimu in susu atinsulu obieptu, a carui importantia, de altumintrea o recunóscemu intru tóta poterea cuventulu.

Din batrani amu auditu si din esperiinti'a nóstra propria scimu, ca pre catu timpu Principatele au fostu libere in laintrulu loru si pre catu timpu in seculii doi din urma au potutu resufla periodice de juguri straine, totudeauna au avutu si au pastratu in afacerile loru dreptulu romanu si legile romane asia, precum se vedu aceleasi culesse in Codex justinianeus, in Pandectae seu Digesta si in Novellae constitutiones. Acestea colectiuni de legi moldavo-romanii nu le-au avutu cu adevratu traduse in limb'a paporului intocma precum au remasu ele din dilele imperatului Iustinianu (a. 527—533 d. Chr), le-au avutu inse in limb'a latina si in cea elina, intocma cá si celelalte popóra europene cultivate; ear'a dupace sub imperatulu Vasilie Macedonulu sub fiulu seu Leonu intieptulu si sub fiulu aesiua Constantinu Porphirogeneta (a. 867—945) s'au facutu extracte sub titulu de Basilica, acestea Vasilicale au fostu priimate si la moldo-romanii. Mai pre susu de tóte inse le avura ei si le pastrara in asia numitulu obiceiu si datine (usus et consuetudines), care au cursu de atati seculi au strabatutu in meduv'a si in sangele locuitoriloru. Din acésta cauza si pe acestu temeiu Domnulu tierii romanesci Alecsandru Dim. Ghica intre anii 1841 si 1842 persecutatu de rusi pentru-ca nu voise a se injosi de simplu gubernatoru muscalescu, in Septembrie 1842 iritatu de efrontari'a unui diplomatu rusescu a batutu cu pitiorulu in pamentu si a

disu: Din mosi de stramosi noi dupa condicele lui Justinianu ne-amu tînutu si ne amu judecatu *).

Cu tóte acestea s'au facutu ei in limb'a romanésca es-tracte din legile justiniane. Cea mai vechia compilatura e cunoscut'a „Pravila,” despre care inse trebuie se marturisimu, ca a fostu unu operatu, care da unu testimoniu prea injosi-toru de sciinti'a compilatoriloru din secululu alu 17-lea.

Asia numit'a condica a lui Caragea fostulu Domnu alu tierii romanesci inca e mai multu numai unu extractu din legile romane.

Intr'aceea scopulu nu póte fi aici a cita tóte editiunile cartiloru de legi cate au esitu in Principate in limb'a roma-nésca, ci ne vomu margini a enumera numai acelea editiuni, care se afla actù in manile juristiloru de profesiune, eara a-celea sunt:

Legiuirea din 1817 a Domnului Caragea, coordinata cu dispozitiile civile a le regulamentului or-ganicu (1830), cu legiurile mai noua, cu ofisu-rile domnesci si cu cercularele departamentului drep-tatii. De C. N. Brailoiu. Bucuresci 1864.

Condic'a criminala cu procedur'a ei, dupa fran-cesce. De Stefanu Burchi. Bucuresci 1852.

Condic'a criminala a Moldaviei. Iassi 1858. E-dit. II.

Condic'a de comerci. Bucuresci 1858. Aplicata de C. N. Brailoiu.

Codicele civilu alu Moldaviei. Iasi 1862. Edit. III.

Lege pentru infiintiarea curtii de casa-tiune si de justitia. 1861.

Condic'a procuroriloru de statu (sèu cum se dice in Franci'a, ministeriului publicu) 1862.

Legea preseii, 1862.

In catu pentru forme si procedure judecatoresci, apoi moldavo-romanii nu ascundu intru nimicu, cumca ei sunt prea aplecati a introduce mutatis mutandis pe cele francesci cá pe unele, care in tóta Europ'a sunt recunoscute de cele mai bune si scopului mai respundietóre, pentru-ca sciutu este, cumca in Franci'a organizatiunea intréga a judecatoriiloru si cu tóte procedurile loru se póte asemena unui orologiu ce ambla regulatu. De aceea administratiunea justitiei in Fran-ci'a dela Napoleon I. incóce a si remasu neatinsa si necon-turbata de revolutiuni si de ori-ce furtune politice.

De altumintrea atatu mai nainte, catu si in dilele nóstre unu numeru insemnatoru de juni moldavo-romani se ocupa cu jurisprudenti'a francésca nu numai in Parisu, ci si a casa la academiile din Bucuresci si Iassi.

Acei jurisconsulti, carii aru avea placere séu interesu de a 'si face unu studiu totuodata si din dreptulu pu-blicu alu Principatelor romanesci, voru tre-bai se 'si castige neaparatu: testulu Tractatelor vechi incheiete cu Pórt'a otomana de catra ambele Principate, Re-gulamentul organicu din 1830 (1 tomu in 40), Tractatul de pace incheiatu la Parisu in 30 Marti. 1856 si Conventiunea dela Parisu din 19 Augustu 1858 prin care diplomati'a européna regulà referintiele acestoru Principate atatu catra Turci'a, catu si catra insasi Europ'a. Insemnamu inse, ca acesta conventiune incependu din 24 Ian. 1859 a suferitu cateva sparturi mari prin vointi'a natio-nala; s'au facutu adica de atunci incoa: in locu de doi domni numai unulu, dupa aceea treptatu se infiintià nu-mai o armata, unu ministeriu, o camera legislativa, eara co-misiunea centrala din Focsiani, cum ai dice o casa de lordi, impusa totu de conventiune, se delaturà cu totulu. Au mai urmatu si alte schimbari lovitóre in acea conventiune, ale carei mai multe decisiuni nu indestulasera necidecum pe Principate. Tóte acelea prefaceri devenira fapte complinite, pe care celu care va voi a se ocupa cu dreptulu publicu alu Principatelor nu le póte trece cu vederea. B.

*) Totu in acestu intielesu vorbise Domnulu Alecsandru Ghica si in Brasiovu cu ocaziunea trecerii sale la Vien'a in lun'a Octobree a aceluiasi anu, dupa-ce adica prin midioloci-rea lui Butenief ambasadorului rusescu in Constantinopole fusese destronatu de turcu.

14485 1864.

PUBLICATIUNE.

De ore-ce cu inceputulu anului scolasticu 1864/5 devinu vacante, in institutetele c. r. de cadeti, de cari se tînu atatu asiedimintele militare superióre c. r. de educatiune, catu si scótele centurielor, trei locuri de fundatiuni pentru Transilvaneni, asia dara se aduce acésta cu acelu adausu la cunoscinti'a publica cum ca: aspirantii pentru cuprinderea verunuia din aceste locuri de fundatiune sunt datori de a asterne suplicele loru instruite cum se cere pre calea deregatoriiloru politice la acestu guberniu regescu celu multu pana in 15 Iuniu 1864. — Etatea receruta spre a poté intra in institutu é, cá aspirantele se fia aprópe de 11 si neci de catu trecutu de 12 ani.

Se voru primi inse si aspiranti cari inplinescu 15 ani, ce apoi se voru impartii amesuratu etatei loru in vre-un'a din clasele mai inalte, de-catu acestia trebuie in atare casu se fia insestrati cu recerutele scientie pre-gatorie. — Cá se fia cineva primitu in cursulu anului antaniu in scótele centurielor, se recere cá se aiba scienti'a din obiectele de invetiatura, care vinu inante in scól'a reale ori in gimnasiu inferióre; spre a fi primitu in institutulu cadetiloru se recere se fia absolvitu cu sucesu bunu celu pu-cinu a 4-a si spre a intra in institutetele militare superióre de educatiune a 3-a clase normale. — La cursulu mai inaltu sunt acelea scientie preli-minarie necesarie, care-su la scótele civile pentru acelasi cursu de invetiatura prescise.

Receperea definitiva in institutu, depende dela rezultatulu esamenu-lui preliminaru, care-lu va depune aspirantele in insulu institutu in aintea intrarei.

Sabiü in 27 Aprile 1864.

Vice-presiedintele gubernului regescu
Ladislau V. Popp.

3—3

Depusulu celu mai mare de

machini americane de cusetura

de

simpila si strapuntata (Stepp) din fabric'a cea mai renumita

Wheeler & Wilson Manufacturing Co. New-York,

pentru familii si industriari, providiute cu tóte posibilele aparate ajutatóre si

cu garantia pe 5 ani

se afla la **E. F. Stenner** negutiatoriu in Brasiovu.

Prin institutulu de cusutu cu machina redicatu de nou aici prin ma-dam'a **Frida Stenner**, care siediendu mai indelungatu tempu in Vien'a si a insusitu atatu invetiarea practica si fundamentala a lucrurilor, ce se tînu de specialetatea acésta, catu si aplecarea machineloru, se da ocaziune chiaru si celoru din afara, cari dorescu a'si castiga folosulu, ce se castiga prin averea unei astufeliu de machine a se deprinde si perfectioná intru ma-nuarea de lipsa, fara a fi silitu a face calatorii departate si costisitórie, fiendu-ca cumparanduse una machina de cusutu, care se vinde cu pretiuri fipsate si modeste, se da si instructiune fundamentala gratis.

Una cercetare a institutului acestuia póte fi pré interesanta pentru fiacine, care vré se se convinga despre necredutele folóse, ce le aducu a-cestea machini.

Se primescu acolo totu feliulu de lucruri de cusetura strapuntata pentru croitori de barbati si dame, premenele, si tóte lucrurile de ne-gligée, asia si pentru trebuintiele familiare, si intregi aproviemente, pre-cumu si garnimente intregi de pandiaturi de totu feliulu pentru ospetarii, se potu primi cu cele mai precise pretiuri, si se prelucra netedu in celu mai scurtu tempu.

3

Institutulu pentru cusutu si instructiune.
Strat'a négra 341.

Cursurilo la bursa in 24. Maiu 1864 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 46 cr. v.
Augsburg	—	—	113 " 75 "
London	—	—	114 " 35 "
Imprumutulu nationalu	—	—	80 " 10 "
Obligatiile metalice vechi de 5 %	—	—	72 " 60 "
Actiile bancului	—	—	785 " — "
" creditului	—	—	193 " 90 "

Redactoru respundietoru

JACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tipariulu lui

JOANNE GÖTT,